

Bakgrunnsdokument 10 år i Afghanistan – hva nå?

Utenriksdepartementets sikkerhetspolitiske utvalg
29. september 2011

Morten Dehli Andreassen og John Karlsrud

Utgiver: NUPI
Copyright: © Norsk Utenrikspolitisk Institutt 2011

Alle synspunkter står for forfatterens regning. De må ikke tolkes som uttrykk for oppfatninger som kan tillegges Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Artiklene kan ikke reproduseres – helt eller delvis – ved trykking, fotokopiering eller på annen måte uten tillatelse fra forfatterne.

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2d
Postadresse: Postboks 8159 Dep.
NO-0033 Oslo
Internett: www.nupi.no
E-post: info@nupi.no
Fax: 22 36 21 82
Tel: 22 99 40 00

Bakgrunnsdokument
10 år i Afghanistan – hva nå?

Utenriksdepartementets sikkerhetspolitiske utvalg
29. september 2011

Morten Dehli Andreassen og John Karlsrud

Innledning

Norges innsats i Afghanistan går snart inn i sitt tiende år. Norge har engasjert seg sterkt i Afghanistan både som en militær aktør, med ansvar for et av ISAFs Provincial Reconstruction Team (PRT), som sivil aktør gjennom bistandsprosjekter og med økonomisk vilje til å bistå Afghanistan i et langtidsperspektiv. Det militære bidraget består av ca. 500 soldater, mens det sivile bidraget er fokusert rundt bilaterale samarbeidsprosjekter som har inkludert alt fra Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) til Den Norske Opera. Norges bistand har også blitt kanalisert gjennom FN i Afghanistan (UNAMA og FNs fond og programmer), og andre internasjonale organisasjoner. Norges totale bistand til Afghanistan utgjorde i 2002 350 mill. norske kroner, i 2007 var tallet 416 mill,¹ og i 2010 utgjorde Norges bilaterale bistand 750 mill.² Norge og andre nasjoners bidrag de siste 10 årene har bidratt til utvikling mange steder i Afghanistan, men det er et blandet bilde som fremstår etter ti år.

Når den vestlige innsatsen i Afghanistan skal evalueres er det viktig huske på at Afghanistan anno 2001 var ett av verdens aller fattigste land. Den antatte levealderen i Afghanistan var på kun 46 år.³ Afghanistan var i 2001 et land herjet av krig gjennom over 20 år. Ekstrem tørke mot slutten av 90-tallet og Talibans politikk hadde ført til ytterligere fattigdom, hungersnød og få muligheter til å etablere et livsgrunnlag. Sikkerhetssituasjonen hadde også vært svært vanskelig inntil Taliban kom til makten. Etter at Taliban tok makten, avtok borgerkrigen, men Afghanistan var fortsatt ett av verdens mest voldelige land.

I Afghanistan anno 2011 har kvinner fått plass i parlamentet og bidrar i det politiske bildet både på nasjonalt og lokalt nivå, og landet har gjort store fremskritt i forhold til flere utviklingsindikatorer. Vestlige styrker er nå på vei ut, og afghanske sikkerhetsstyrker skal selv overta ansvaret for å skape og opprettholde sikkerheten i Afghanistan. Flere av Norges allierte har begynt å trappe ned sine styrker, og en plan for en samlet og gradvis uttrekning av ISAF-personell er iverksatt og skal slutføres i 2014. Men, til tross for stor innsats fra mange nasjoner og det faktum at Afghanistan har vært et av de viktigste stedene å lykkes både for FN og for NATO, går fortsatt mange mennesker i Afghanistan en usikker livssituasjon i møte.

I forbindelse med uttrekkingen er det opprettet et evalueringssystem som har til hensikt å bedømme hvilke områder som er klare for en fullstendig overførsel av sikkerhetsansvaret. Basert på gitte kriterier og innrapportering fra de ulike ansvarsområdene i Afghanistan vil det

¹ Norad, *Afghanistan, 2011*. Se <http://bit.ly/pHsnRx>, nedlastet 19.8.2011.

² Utenriksdepartementet, *Norsk bistand*. Se <http://bit.ly/qqlfNV>, nedlastet 19.9.2011.

³ Magnus R.H. og Naby E., *Afghanistan: mullah, Marx and mujahid*. New Delhi: Harper Collins; 1998.

nevnte evalueringssystemet skape en prioritert rekkefølge for når og hvor uttrekning av internasjonale styrker skal finne sted.

Dette bakgrunnsdokumentet baserer seg hovedsakelig på kvantitative data. Det er forsøkt å fremme et så realistisk bilde av utviklingen i Afghanistan som mulig gjennom de statistiske undersøkelsene som har vært gjennomført siden de internasjonale styrkene etablerte seg i Afghanistan i 2001. Det er også forsøkt å gi noen hovedtall for provinsen Faryab der Norge leder PRTen, for å gi et komparativt bilde i forhold til situasjonen på landsbasis.

Politisk utvikling

Etter Taliban-regimets fall 13. november 2001 møttes ulike afghanske fraksjoner på en FN-sponset konferanse i Bonn i desember 2001. Bonn-avtalen la grunnlaget for en Loya Jirga i juni 2002 hvor representantene ble enig om strukturen for overgangsregjeringen. Ny grunnlov ble vedtatt av Loya Jirga i januar 2004. Syvende desember 2004 ble landet omdøpt til Den islamske republikken Afghanistan. Niende oktober 2004 avholdt den islamske republikken sitt første demokratiske presidentvalg. Mer enn åtte mill. afghanere gikk til stemmeurnene, hvorav 41 prosent var kvinner.⁴ Hamid Karzai vant valget og ble offisielt innsatt 7. desember 2004 som president for fem år.

Det ble avholdt valg på ny nasjonalforsamling 18. september året etter (2005). Nasjonalforsamlingen i Afghanistan består av to kamre: Wolesi Jirga (underhuset) og Meshrano Jirga (overhuset). Den sistnevnte Jirga blir valgt blant medlemmer av de 34 ulike provinsrådene i landet sammen med de kandidatene som er direkte valgt av den til en hver tid sittende presidenten. Den nyvalgte nasjonalforsamlingen ble offisielt innsatt 19. desember 2005.

Det neste presidentvalget ble avholdt i august 2009, og det andre valget på ny nasjonalforsamling ble avholdt i september 2010. President Karzais hovedmotstander dr. Abdullah Abdullah tvang den sittende presidenten ut i en omkamp om presidentembetet. Abdullah bestemte seg imidlertid for å trekke seg fra valgkampen, og Karzai ble kåret som vinner av valget av en uavhengig valgkommisjon. Valgene i 2009 og 2010 har ført til at Karzai har måttet foreta mange kompromissløsninger, og har i økende grad blitt politisk isolert i Kabul. Dette har igjen ført til at Karzai har blitt tvunget til å støtte seg mer på tradisjonelle familie- og klanstrukturer enn tidligere.⁵

⁴ US Department of State, *Background note: Afghanistan*, December 6 2010. Se <http://1.usa.gov/12Fzql>, nedlastet 20.8.2011.

⁵ ICG, 'Aid and Conflict in Afghanistan', *ICG Asia Report no. 210*, 4. August 2011. Se <http://bit.ly/qu0fxg>, nedlastet 12.9.2011.

Det internasjonale samfunnet har i mange Afghanistan-eksperterers øyne mislyktes i å oppnå politisk stabilitet og økonomisk fremgang i Afghanistan. Ifølge en nylig utgitt rapport vil den internasjonale bistanden fortsette å komme til kort så lenge de største donorene omtaler bistand til Afghanistan som “anti-opprørsstrategi”.⁶ Rapporten argumenterer for at distribusjonen av bistand må endres drastisk, og at korrupsjonsproblemene må tas på alvor, noe også Kai Eide omtaler i sin biografi fra tiden som FNs spesialutsending fra 2008 til 2010.⁷ Noen av de konkrete forslagene som fremkommer i rapporten, gir råd om å kanalisere bistanden gjennom Afghan Reconstruction Trust Fund (ARTF), mindre bruk av private firmaer, og å lytte til lokale ledere som kjenner behovene i sine områder. Kun 20 prosent av den totale bistanden var kanalisert gjennom ARTF frem til Kabul-konferansen i juli 2010. På denne konferansen ble donorlandene enige om å heve andelen av bistandsmidler som blir kanalisert gjennom ARTF, til 50 prosent. Den såkalte norske modellen med et tydelig skille mellom militær og sivil bistand, og det faktum at Norge samtidig gir en stor del av sin bistand blant annet til det nevnte ARTF, gjør at Norge kommer godt ut i en sammenlikning med de andre bidragslandene. I løpet av Norges engasjement i Afghanistan har det på den hjemlige arena foregått en livlig debatt om samordningen av det militære engasjementet og den sivile bistanden.

Sikkerhetssituasjonen og militær tilstedeværelse

Amerikanske og internasjonale styrker gikk inn i Afghanistan som et ledd i bekjempelsen av internasjonal terrorisme. Al-Qaida skulle beseires, og det var viktig å nekte terrorismen fristeder hvor den kunne få utvikle seg. Etter flere viktige anslag mot al-Qaida i løpet av året, anslås det i dag at det er færre enn 180 al-Qaida medlemmer igjen i Afghanistan og Pakistan til sammen.⁸ Al-Qaida spiller derfor en mindre sentral rolle, og fokus ligger på den pågående kampen mot opprørere i Afghanistan. Kamphandlingene står i dag mellom regjeringsstøttede styrker, inkludert amerikanske og andre internasjonale som utgjør ca. 130 000 soldater, og opprørere som i all hovedsak er nasjonale. De internasjonale styrkene består av amerikanske Operation Enduring Freedom (OEF) og International Security Assistance Force (ISAF). ISAF ble opprettet med et mandat fra FNs sikkerhetsråd i 2001 og i samråd med Bonn-avtalen.⁹ ISAF hadde frem til 11. august 2003 kun mandat til å beskytte Kabul. Etter dette ble mandatet utvidet til å gjelde hele Afghanistan med sikkerhetsrådets resolusjon 1510 i 2003.¹⁰ Den amerikanske OEF var det amerikanske svaret på angrepene 11.

⁶ Ibid.

⁷ Eide, K., *Høyt spill om Afghanistan*. Oslo: Cappelen Damm forlag, 2010.

⁸ Lurås, H., Ulriksen, S. og Hansen, V.V., 'The Strategic Significance of Afghanistan. A Note of Caution to the NATO Summit', *Policy brief nr.9 2010*. Se <http://bit.ly/p6s9Jh>, nedlastet 12.09.2011.

⁹ FN, *S/RES/1386, 20 December 2001*. Se <http://bit.ly/nuDfl4>, nedlastet 22.9.2011.

¹⁰ FN, *S/RES/1510, 13 October 2003*. Se <http://bit.ly/nNYSSKzql>, nedlastet 20.9.2011.

september 2001, og består kun av amerikanske styrker. OEF har ikke et mandat fra FNs sikkerhetsråd.

De amerikanske styrkene er fordelt på både OEF og ISAF, og utgjorde i juni 2011 ca. 99,000 soldater. 90,000 amerikanske soldater er avgitt til ISAF og ca. 9,000 soldater jobber fortsatt med OEF. De sist nevnte styrkene er ikke beregnet inn i tallet på internasjonale styrker ovenfor.

Kilde: Brookings Afghanistan Index. 31 august, 2011¹¹

Til sammenlikning utgjorde de samlede internasjonale styrkene utenom de amerikanske ca. 40 600 soldater i august 2011.

Kilde: Brookings Afghanistan Index. 31 august, 2011¹²

¹¹ Livingston I.S. and O'Hanlon M. Afghanistan Index Tracking Variables of Reconstruction & Security in Post-9/11 Afghanistan. 31 august, 2011 <http://bit.ly/nedlastet> 26.09.2011.

Tabellene foran gir en samlet oversikt over styrkebidraget i Afghanistan fra 2002 og frem til i dag både fra amerikansk side og det totale internasjonale bidraget. Tabellene viser at det har foregått en vesentlig styrke oppbygging siden 2002, med spesielt stor økning de siste tre årene.

Norske styrker i Afghanistan

Norske spesialstyrker kom tidlig til Afghanistan. De var engasjert i Operation Enduring Freedom sammen med bl.a. amerikanske styrker i operasjoner rettet mot al-Qaida. Norske regulære militære styrker startet sitt engasjement ISAF i Afghanistan i 2002. Deres første ansvarsområde var i hovedstaden Kabul og tok etter hvert ansvar for Faryab-provinsen i 2005. Norge mistet sin første soldat i 2004. Etter det har operasjonen i Afghanistan tatt en ny retning. Det har blitt stadig farligere å oppholde seg i Afghanistan som norsk soldat, og tallet på døde og sårede soldater er signifikant høyere for de siste fem årene enn for de fem første. Den 27. juni 2010 mistet Norge fire soldater på en og samme dag under et oppdrag i Afghanistan og markerer den mørkeste dagen i norsk militær historie siden andre verdenskrig. Dette kom kun en og en halv måned etter at ni norske soldater ble hardt skadd i trefninger i det samme området (for full oversikt se Anneks).

Afghan National Security Forces (ANSF)

Budsjettet for opptrening av politi i Afghanistan økte kraftig fra året 2007–2008 og har ligget på et stabilt høyt nivå siden. NATOs Strasbourg-Kehl-toppmøte gjorde det klart at ISAF fra 2009 ville utvide sin opplæringsvirksomhet til også å inkorporere opplæring og mentoring av høyere nivåer innen ANA og så vel som for Afghan National Police (ANP).¹³ NATO etablerte med dette NATO Training Mission – Afghanistan (NTM-A). NTM-A samler NATO og den nasjonale innsatsen og arbeider i nært samarbeid med det afghanske forsvarsdepartementet og innenriksdepartementet, i tillegg til EUPOL og European Gendarmerie Force. Dette kan ses som et ledd i den helhetlige overgangsprosessen der NTM-A har hovedansvaret for å trene opp nok lokale sikkerhetsstyrker til at internasjonale styrker kan trekke seg ut av Afghanistan. Norge bidrar i denne forbindelse med ett Operational Mentoring and Liaison Team (OMLT) på 43 soldater og har gjort dette fra 2008. Styrken har opptreningsansvar for den afghanske 1. brigade, 209. korps, i Meymaneh, Faryab.¹⁴ PRT Meymaneh bidrar også med et Police Operational Mentoring and Liaison Team (POMLT) og

¹² Ibid.

¹³ NATO, *NATO Training Mission – Afghanistan*. Se <http://bit.ly/oNhpZk>, nedlastet 19.8.2011.

¹⁴ Hoksrød, S.A., *Erfaringer med utvikling, oppsetting og gjennomføring av Norges første Operational Mentor and Liaison Team (OMLT) for den Afghanske hæren på bataljonsnivå. Foredrag i Oslo Militære Samfund, 15 februar 2010*. Oslo: Forsvarets Høgskole/ Forsvarets Stabsskole, 2010. Se <http://bit.ly/pzb9ZS>, nedlastet 23.9.2011.

Politidirektoratet bidrar med norske politimentorer for opptrening av ANP.¹⁵

Målsetningen er å nå 171 600 soldater i ANA og 109 000 soldater i ANP innen oktober 2011, totalt 305 600¹⁶. I 2009 ble det anslått at å opprettholde en afghansk styrke på 400 000 soldater ville koste mellom 9 og 13 milliarder US dollars i året.¹⁷ Afghanistans brutto nasjonalprodukt for 2010 ble anslått til 15,6 milliarder US dollar. Det er med andre ord ikke realistisk at landet kan opprettholde en styrke av denne størrelse uten betydelig hjelp utenfra.

En undersøkelse gjennomført i 2010¹⁸ viser at støtten i befolkningen til ANP er relativt bred, men stikker ikke så dypt. 73 prosent av befolkningen respekterer politiet og 71 prosent sier de har tiltro til politiets evner. Derimot sier kun 29 prosent at de har “stor respekt” for politiet og kun 28 prosent har “stor tiltro” til politiets evner.¹⁹ De spurte har minst tiltro til politiets evne til å bekjempe korrupsjon, der kun 55 prosent av de spurte hadde tiltro til politiet. Tiltroen til politiet generelt var best i byene, og dårligst i de sør-vestlige områdene av Afghanistan. ANA kommer bedre ut enn politiet, og kun en av fire mente det var et signifikant nivå av korrupsjon i ANA. Seks av ti mente det samme var tilfelle i ANP.

Drepte og skadde i Afghanistan

Fra mars til juni 2011 økte antall såkalte “sikkerhetsrelaterte hendelser” med 51 prosent i Afghanistan.²⁰ Trefninger mellom styrker som støtter Den islamske republikken Afghanistan (GIRoA)²¹ og opprørere, sammen med improviserte sprengladninger (IED) står for hovedandelen av disse. Ifølge rapport fra FNs generalsekretær til sikkerhetsrådet i juni 2011, har antall selvmordsbombere økt kraftig de siste månedene med 17 angrep kun i april, mot et tidligere gjennomsnitt på 2,8.²² Bortføringer og likvideringer av afghanere har også forekommet hyppigere. Lignende utvikling kan også spores i det norske ansvarsområdet, om enn ikke i samme antall.

¹⁵ Hartz, H., ‘Samarbeid eller samrøre? Norsk politi og militære sammen om politiopplæring i Afghanistan’, *NUPI-notat 764, 2009*. Se <http://bit.ly/r48kQw>, nedlastet 23.9.2011.

¹⁶ I følge ISAFs hjemmesider. Se <http://bit.ly/qesRyv> nedlastet 26.09.2011.

¹⁷ Anthony H. Cordesman, “Afghan National Security Forces: Shaping the Path to Victory,” Center for Strategic & International Studies, 27 July 2009, <http://bit.ly/oECElm>, nedlastet 17.01.2010.

¹⁸ FNs Utviklingsprogram, *Police Perception Survey*, 6. januar 2011. Se <http://bit.ly/pqumG6>, nedlastet 19.8.2011. Alle kvantitative data i dette avsnittet er hentet fra denne rapporten.

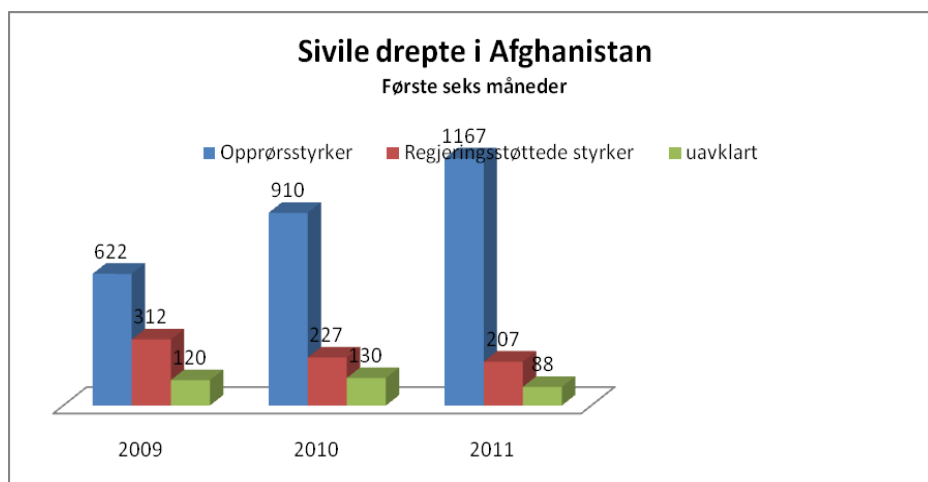
¹⁹ *Ibid.*

²⁰ UNAMA, *Report of the Secretary-General, 23 June 2011*. Se <http://bit.ly/qOQAbO>, nedlastet 18.8.2011. Alle tall i følgende avsnitt er hentet fra samme rapport.

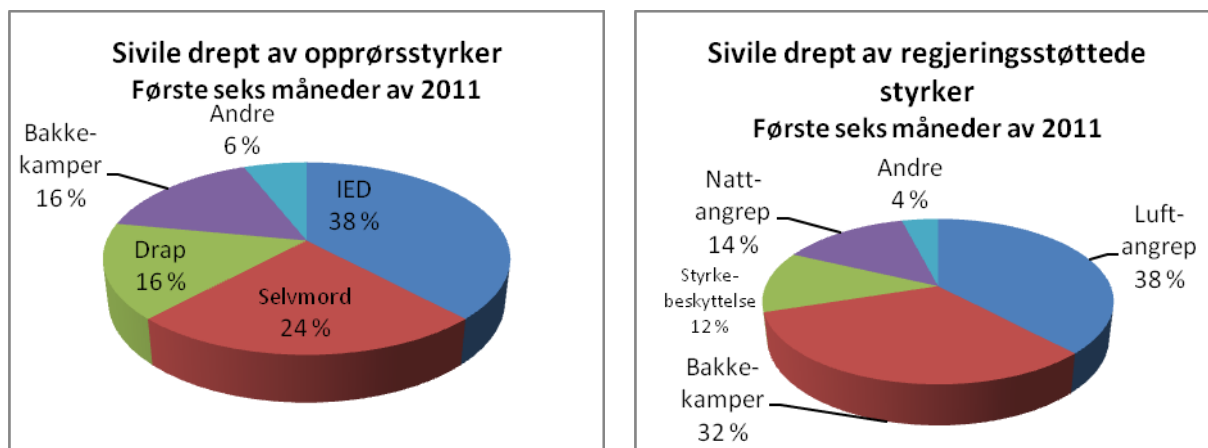
²¹ Forklaring: Government of the Islamic Republic of Afghanistan.

²² FN, *Report of the Secretary-General, 23 June 2011*.

Det har vært en økende grad av sivile som lider skade i sikkerhetsrelaterte hendelser i Afghanistan de siste årene.²³ Under vises den statistiske utviklingen for drepte sivile de siste tre årene. Statistikken viser nesten en fordobling av antall drepte fra 2009 til 2011.

Kilde: Afghanistan Midyear Report on Protection of Civilians in Armed Conflict, 2011

Kilde: Afghanistan Midyear Report on Protection of Civilians in Armed Conflict, 2011

Sikkerhetshendelser i Faryab

Talibans aktivitet i det hittil forholdsvis rolige nord-Afghanistan har økt, og det forekommer stadig flere registrerte kamphandlinger i de norske ansvarsområdene. Antall sikkerhetshendelser steg fra 135 i 2008 til 293 i 2009, mens antall direkte angrep gikk opp fra 61 til 165

²³ FN, *Report of the Secretary-General, 9 March 2011*. Se <http://bit.ly/q8zZ7D>, nedlastet 19.8.2011.

i Faryab-provinsen.²⁴ I 2008 ble Ghowrmach-distriktet overført fra Badghis-provinsen til Faryab-provinsen, og er det distriktet hvor uroligheter har økt mest. Bare i Ghowrmach gikk angrepene opp fra 36 i 2008 til 83 i 2009.²⁵

Utvikling

Utviklingen i Afghanistan har de siste årene ført myndighetene i Kabul nærmere provinsene. Dette har ført til at de har økt presidentens og nasjonalforsamlingens innflytelse også i de provinsene som ikke er nær hovedstaden. Dette viser seg i praksis gjennom en stadig økende interesse for å skaffe seg allierte og posisjoner i Kabul blant høytstående GIROA representanter i provinsene. Det er også et sterkt ønske fra provinsene om sterkere støtte til primære sosialtjenester fra sentrale myndigheter. Innen utviklingsfeltet er det fortsatt mange utfordringer og myndighetene er fortsatt i stor grad avhengig av det internasjonale donorsamfunnet. Gjennom Paris-konferansen i 2008, Londonkonferansen i 2009 og Kabul-konferansen i 2010, har det internasjonale samfunnet forsikret at de skal opprettholde en høy bistand til Afghanistan i årene som kommer. En nylig gjennomført oversikt viser imidlertid at store deler av bistanden som er lovet til Afghanistan, lar vente på seg. I tidsrommet 2002 til 2013 har det internasjonale samfunnet i Afghanistan lovet å gi en bistand på 90 milliarder amerikanske dollar. Ca. 57 milliarder har så langt blitt gitt (2010).²⁶ Afghanistan er et av de landene som mottar mest utviklingsbistand fra Norge. I perioden 2008–2012 har regjeringen bestemt at Norge skal bidra med 750 millioner kroner i årlig bistand til Afghanistan. Bistanden er fordelt med 280 millioner til ARTF (37%), 125 millioner til FN (17%), og 345 millioner til frivillige organisasjoner og andre formål (46%).²⁷

Det er bred konsensus, både internasjonalt og i Norge, om at fredsbevarende og fredsopprettende operasjoner vil være mer effektive i Afghanistan om de er en integrert del av de øvrige politiske prosessene i Afghanistan, spesielt med tanke på å anerkjenne afghansk styresett, sikkerhetsstyrker og bærekraftig utvikling som ulike dimensjoner innenfor den samme prosessen. Flere modeller har blitt utviklet: FNs “Integrated Approach” og “Integrated Missions Concepts”, NATOs “Comprehensive Approach” og “Effect-Based Approach to Operations” (EBAO), samt en rekke andre “Whole-of-Government” tilnærminger. Den mest kjente er muligens det canadiske 3D (Diplomacy, Development, and Defence) konseptet.²⁸ Norge har vært en aktiv bi-

²⁴ NATO, *Faryab province*. Kabul: NATO Civil-Military Fusion Centre, Afghanistan, 2011. Se <http://bit.ly/qupzQw>, nedlastet 19.8.2011.

²⁵ Ibid.

²⁶ Poole L., *Afghanistan; Tracking Major resource flows 2002-2010*, 2011. Se <http://bit.ly/oceZJ0>, nedlastet 18.8.2011

²⁷ Utenriksdepartementet, *Norsk bistand*.

²⁸ de Coning, C. et al., ‘Norway’s Whole-of-Government Approach. Challenges for Engagement with Afghanistan and Other Fragile States’, *Policy brief nr. 2 2010*. Se <http://bit.ly/p6s9Jh>, nedlastet 12.9.2011.

dragsyter til FNs “Integrated Approach” og har aktivt bidratt til å utvikle NATOs “Comprehensive Approach”. I 2005 ble det initiert et Afghanistanforum i Norge med den hensikt å etablere en norsk “Whole-of-Government” tilnærming.

I 2009 utviklet Norge en nasjonal strategi for sitt Afghanistan-engasjement, spesielt rettet mot Faryab-provinsen. Den nasjonale strategien ble kritisert for å mangle innsikt og kunnskap om de grunnleggende forholdene i provinsen som strategien hadde blitt utarbeidet for å håndtere. Den har også blitt omtalt som en visjon snarere enn en plan.²⁹ Tall fra 2004 og frem til i dag viser at færre afghanere mener landet er på vei i riktig retning i dag enn i 2004. Mens 64 prosent den gangen mente landet var på vei i riktig retning, hadde kun 40 prosent av afghanerne tro på bedre tider i januar 2009.³⁰ Tallene har bedret seg noe og i november 2010 mente 59 prosent at Afghanistan var på vei i riktig retning. Den samme studien viser at over 80 prosent av de spurte i tidsrommet 2005-2010 mener at den sittende regjeringen er den rette til å styre Afghanistan. Kun ni prosent av de spurte mener Taliban er de rette til å styre.

I Afghanistan er 49 prosent av befolkningen under 15 år. Personer over 65 år og oppover utgjør kun tre prosent av den totale befolkningen. I følge “National Risk and Vulnerability Assessment” (NRVA) rapport fra 2007-2008 er Afghanistans kjønnsfordeling 105 menn per 100 kvinner.³¹ Spedbarnsdødeligheten var 111 per 1000 fødsler. Barnedødeligheten for barn under fem år var 161 per 1000 barn. Tallene er samlet inn fra og med 2004 og indikerer en liten nedgang i spedbarnsdødelighet. Fra 2001 og frem til i dag er imidlertid barnedødeligheten redusert med 40 000 tilfeller per år.³²

Den gjennomsnittlige husholdningen i Afghanistan består av 7,3 personer og har et gjennomsnitt på 3,5 barn. Nesten 1/3 av afghanerne bor i husholdninger med mer enn ti personer. Færre enn tre prosent lever i hushold med tre eller færre personer. Tilnærmet alle i Afghanistan over 35 år er formelt i et ekteskap og de ugifte utgjør mindre enn en prosent. Gjennomsnittsalderen for kvinner som gifter seg for første gang, er 17,9 år. I Afghanistan gifter ni prosent av kvinnene seg før de fyller 15 år. Utviklingen er imidlertid at færre kvinner inngår ekteskap i så tidlig alder. Afghanistan har et rapportert antall på 526 000 enker og 135 000 enkemenn. Den store aldersforskjellen mellom mann og

²⁹ de Coning, C. et al., ‘Norway’s Whole-of-Government Approach. Challenges for Engagement with Afghanistan and Other Fragile States’, *Policy brief nr. 2 2010*. Se <http://bit.ly/p6s9Jh>, nedlastet 12.9.2011.

³⁰ Livingston, I. et al., *Afghanistan Index Tracking Variables of Reconstruction & Security in Post-9/11 Afghanistan*, June 30, 2011. Se <http://bit.ly/osxB28>, nedlastet 18.8.2011.

³¹ ICON – INSTITUTE, *National Risk and Vulnerability Assessment, 2007/8: A Profile of Afghanistan.*, 2009. Se <http://bit.ly/pxo2IR>, nedlastet 18.8.2011.

³² Eide, *Høyt spill om Afghanistan*: s. 64.

kvinne som lever i ekteskap, er hovedårsaken til det store gapet mellom enker og enkemenn.

Antall vaksinerte barn har økt betraktelig de siste årene og 85 prosent av alle afghanere har i dag tilgang til et helsetilbud sammenliknet med at kun ni prosent hadde dette i 2002.³³ I Faryab er andelen av barn mellom 12-23 måneder som er fullt vaksinert 23,7 prosent, mens tallet er 36,7 prosent på landsbasis.

Demografiske tall på den afghanske arbeidsstyrken er på det beste vanskelige å tyde og det rapporteres at blant afghanere over 16 år er 67 prosent arbeidsaktive. Tallene på antall arbeidstakere er sprikende, og arbeidsledigheten rapporteres til kun syv prosent. 93 prosent av alle arbeidstakere arbeider minst en time i uka, som er den afghanske definisjonen på arbeidsaktiv. Disse tallene må ses i sammenheng med at få afghanere overlever uten å arbeide, og mange av dem som ser seg selv som arbeidstakere har kun et fåtall timer med arbeid i uken. De gruppene i befolkningen med høyest arbeidsledighet er unge menn under 25 år og utdannede kvinner. 77 prosent sier de har usikre jobber. Landbruket står for hoveddelen av sysselsettingen i Afghanistan med 59 prosent av de sysselsatte. Barnearbeid rapporteres som utbredt.³⁴ I Faryab er de fleste trendene på arbeidsmarkedet negative sett i forhold til den nasjonale utviklingen. Arbeidsledigheten er 10,6 og antall arbeidsaktive over 16 år er på kun 53,4 prosent.

I landbruket er hveteproduksjon viktigst. Hveten dyrkes enten på jord som har tilgang til vanningsanlegg eller områder som har tilstrekkelig med regnvann eller annen type vanntilførsel. Opprettelse og vedlikehold av irrigasjonsanlegg er derfor høyest på prioriteringslisten i rurale områder av Afghanistan. Ti prosent av alle husholdninger dyrker opium, og det er mest utbredt i det sørlige Afghanistan. I Uruzgan og Helmand-provinsene produserer henholdsvis 82 og 67 prosent av husholdene opium. Faryab ble erklært opiumsritt i 2008/2009.

I Afghanistan er fattigdom svært utbredt, og så mange som 36 prosent klarer ikke å dekke sine basisbehov. Faktorer som har innvirkning på fattigdom er bl.a. antall personer i husholdningen, antall barn og hvilket kjønn familieoverhodet har. Utdanning, arbeidssituasjon og basisbehov som tilgang til dyrket mark og rent drikkevann spiller også inn. I Faryab er tallene for fattigdom noe bedre enn det nasjonale gjennomsnittet. Andelen av fattige i Faryab er 29,1 prosent mot 35,8 prosent på landsbasis. Gjennomsnittlig inntekt i Faryab er på 1695 AFA i måneden mot 1672 AFA i månedlig gjennomsnitt på landsbasis.

³³ Verdens Helseorganisasjon, *Afghanistan*. Se <http://bit.ly/2aQ8g>, nedlastet 21.9.2011.

³⁴ Verdensbanken, *Afghanistan Provincial Briefs, June 2011*. Se <http://bit.ly/or7ryl>, nedlastet 19.8.2011. Fakta i følgende avsnitt er hentet fra samme kilde.

Indikatorene for utdanning i Afghanistan viser at utdanningssystemet har store utfordringer. Andelen av den voksne befolkningen over 25 år som kan lese og skrive er på kun 17 prosent, for kvinner er det kun seks prosent. Ser man hele befolkningen under ett kan 26 prosent av befolkningen lese og skrive. Setter man disse tallene opp mot lignende målinger gjort i 2005, er imidlertid utviklingen sterk. Prosentandelen av barn som starter på grunnskolen, var i 2008 52 prosent, mot bare 37 prosent i 2005.

Prosentvis oversikt over leseferdighet i Afghanistan for befolkningen over 15år, fordelt på by/ land/Kuchi og kjønn.³⁵

Kjønn	Bosted						
	Afghanistan				Pakistan	Iran	Tajikistan
	Urban	Rural	Kuchi	Landsbasis			
Andel lesekyndige							
Menn	62	35	14	39	65	84	100
Kvinner	33	7	3	12	29	70	99
Begge kjønn	48	21	8	26 n.d	n.d	n.d	
Indikator for kjønnsforskjeller							
Absolutt differanse	29	28	11	27	36	14	1
Kvinne/Mann forholstall	54	20	19	32	45	83	99

Kilder for Iran, Pakistan og Tadsjikistan: UNFPA 2008

I de områdene der norske styrker oppholder seg er leseferdigheten blant menn 28 prosent i Faryab mot 38 prosent i Balkh (se kart under). Blant kvinner i de norske områdene er dette henholdsvis 10 og 19 prosent. Det har generelt vært en økning av antall barn som går på skole på landsbasis fra 3,9 mill. i 2004 til 6,2 mill. i 2008. Antall jenter gikk fra 839 000 til 2,2 mill. i samme tidsrom.

Utdanningssektoren i Afghanistan er fortsatt en av de verst stilte i verden og befinner seg blant de tre dårligste landene i verden sammen med Niger og Mali. Lyspunktene er at 62 prosent av gutter på 14 år kan lese, sammenliknet med at kun 30 prosent av menn på 26 år klarer det samme. Kvinnelige leseferdigheter i samme aldersgrupper strekker seg fra under 10 prosent for de på 26 år til 37 prosent for 14 år gamle jenter på nasjonal basis.

Konklusjon

Etter snart ti år med krigføring i Afghanistan har det internasjonale samfunnet langt igjen for å skape et stabilt samfunn som kan stå på egne ben. Afghanistan har likevel hatt en sterk utvikling innen mange sektorer, selv om den ikke står i forhold til hva afghanerne selv hadde

³⁵ Ibid.

trodd at den vestlige verden skulle klare å hjelpe dem til. Tallene viser at både sikkerheten og utviklingen i Afghanistan har en lang vei å gå. Sikkerhetssituasjonen er dramatisk forverret de siste tre årene, og sett i forhold til utviklingstallene har våre bistandsmilliarder ikke klart å heve leve standarden i det afghanske samfunnet i sterk nok grad.

Anneks: Hendelser med drepte og skadde norske soldater i kronologisk rekkefølge

- april 2011: Oberstløytnant Siri Skare (52) ble drept da demonstranter angrep FN-hovedkvarteret i Mazar-i-Sharif.
- 27. juni 2010: Fire norske soldater ble drept da bilen de satt i, ble rammet av en veibombe i Faryab-provinsen i Afghanistan. De fire var del av et "Military Observation Team" ved basen utenfor Maimana i det nordlige Afghanistan.
- 25. januar 2010: Den 22 år gamle soldaten Claes Joachim Olsson ble drept da kjøretøyet han satt i, kjørte på en veibombe i Ghormach-distriktet.
- 17. april 2009: Den 30 år gamle norske etterretningsoffiseren kaptein Trond Petter Kolset fra Steinkjer ble drept av en selvmordsbomber vest for Mazar-i-Sharif.
- 8. november 2007: Vognfører Kristoffer Sørli Jørgensen (22) ble drept da bilen han satt i ble rammet av en veibombe mens han var på vei til skytetrening i mørket, nord for Maimana i Nord-Afghanistan.
- 23. juli 2007: Den norske spesialsoldaten Tor Arne Lau-Henriksen ble drept da han var på patrulje sør for Kabul.
- 23. mai 2004: Soldaten Tommy Rødningsby ble drept da kolonnen han var i ble angrepet med raketter i Kabul.
- I tillegg er 34 norske soldater såret i kamphandlinger i Afghanistan siden mai 2003.³⁶ I angrepet 2. mai 2010 ble ni norske soldater såret under et oppdrag i Ghormach-distriktet i Nord-Afghanistan i det som er beskrevet som den til da mest krevende trefningen norske styrker hadde vært i siden andre verdenskrig.

³⁶ Tallene på antall skadde er svært omstridt og disse tallene representerer skadde i kamphandlinger. Forsvaret, *Fakta om antall skadde i Afghanistan*, 2011. Se <http://bit.ly/dRlgFO>, nedlastet 20.9.2011.

